

люшников Р.И. Трансформация человеческого капитала в российском обществе (на базе «Российского мониторинга экономического положения и здоровья населения») / Р.И. Капелюшников, А.Л. Лукьянова. – М.: Фонд «Либеральная миссия», 2010. 3. Плискевич Н.М. Человеческий капитал в трансформирующейся России. – М.: Институт экономики РАН, 2012. – 231 с. 4. <http://www.runtal.ru/index.php/articlyview/257>.

*Карпова І.В.
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ТА РОСІЇ

Постановка проблеми. За останнє десятиліття ціни у світі на продовольчі продукти зросли майже вдвічі. Серед причин – збільшення населення планети, зростання споживання та зменшення площ, придатних для обробітку сільськогосподарських культур. Світова продовольча криза створює умові для розвитку аграрного виробництва в Україні і дає можливість реалізувати такі конкурентні переваги країни, як значні запаси чорнозему, вигідно розташовані сільськогосподарські угіддя, сприятливі природнокліматичні умові. Україна має потужний природно-ресурсний потенціал – із 60,3 млн. га загальної площі земель майже 70,9% (42,8 млн. га) займають сільськогосподарські угіддя. Тому розвиток аграрного сектору України на основі ринкової трансформації, сприятиме посиленню конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень. В науковій літературі аналізу питань соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України приділяється велика увага з боку вітчизняних науковців. Серед них: В.М. Алексійчук, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, І.Г. Кириленко, П.Т. Саблук, І.І. Лукінов та інші. Проте в дослідженнях, присвячених аналізу проблем сільськогосподарського виробництва недостатньо уваги приділяється вивченню досвіду проведення аграрних реформ в інших країнах колишнього Радянського Союзу, зокрема у Росії.

Мета дослідження. Умовою вирішення проблем сталого розвитку аграрного виробництва та забезпечення продовольчої безпеки країни є реформування системи господарювання та відносин власності в АПК. Центральне місце в реалізації сучасної аграрної політики держави є проведення земельної реформи та створення умов для функціонування ринку землі. Визначення основних факторів формування сучасної структури земельних відносин, їх систематизація та дослідження процесу становлення в Україні та Росії є метою статті.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Сільське господарство в умовах світової продовольчої кризи забезпечує конкурентні переваги України, доходи від експорту продовольства складають вагомому частку загальних доходів від її експорту – за 2012 рік Україна отримала 12,4 млрд. дол. від експорту сільськогосподарської продукції. Наша країна займає перше місце серед світових виробників соняшнику, друге – по виробництву ячменю, п'яте – по виробництву кукурудзи та ржи. Загалом Україна посідає 2 місце в світі серед країн-експортерів зерна [1]. У сільському господарстві України створюється 15,6% валової доданої вартості, хоча обсяги сільськогосподарської продукції складають тільки 81% від рівня 1990 року [2]. Розвиток агропромислового комплексу і сільського господарства, як його основи, визначає потенціал інших галузей економіки, рівень продовольчої безпеки держави та соціально-економічну ситуацію в країні.

Серед базових елементів інституціональної системи економіки найсуттєвішими виявляються відносини власності, особливо власності на землі сільськогосподарського

призначення. Власність як економічна категорія включає три види відносин: відносини з приводу привласнення та відчуження об'єктів власності; відносини з приводу економічних форм реалізації власності, тобто одержання від неї доходу; відносини з приводу господарського використання об'єктів власності.

Аналіз проведення інституціональних перетворень в аграрному секторі економіки дозволяє виділити певні етапи реформування відносин власності та проведення земельної реформи в Україні.

На першому етапі, у 1991–1995 рр., основна увага приділялася обґрунтуванню ідеології ринкових перетворень в аграрній економіці, визначенню форм власності на землю та їх законодавчому оформленню. У законі України від 30 січня 1992 р. «Про форми власності на землю» [3, ст. 2] визнається рівноправність трьох форм власності на землю – приватної, колективної та державної. Основним змістом цього етапу можна визначити роздержавлення, у процесі якого земля та майно передаються у власність недержавним сільськогосподарським підприємствам; інститут приватної власності на землю отримує правове оформлення, але у реальне життя не втілюється.

На другому етапі (1995–1999 рр.) здійснюється суттєве прискорення земельної реформи. У відповідних законодавчих актах [4, 5] врегульовано передачу землі у колективну власність безкоштовно для виробництва сільськогосподарської продукції; передбачено паювання сільськогосподарських земель, тобто визначення розміру земельної частки кожного члена сільськогосподарського підприємства, але без виділення їх у натурі (на місцевості), та видача сертифікатів на земельний пай; визнано, що власники земельних паїв можуть добровільно створювати спільні аграрні підприємства різних організаційно-правових форм, вони мають також право на продаж, дарування, обмін, заставу, передачу в спадщину цих земельних ділянок. Проте процес паювання земель здійснювався надто складно, мав формальний характер, тому реорганізація колективних сільськогосподарських підприємств та створення нових господарських формувань ринкового спрямування проходив дуже повільно.

Третій етап становлення інституту приватної власності на землю починається з 1999 року. З метою активізації процесу реорганізації земельних відносин приймається Указ Президента України від 03.12.1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки» [6]. Цим указом встановлено обмежений термін перетворення колективних сільськогосподарських підприємств у суб'єктів господарювання, заснованих на приватній власності, визначено порядок отримання землі у приватну власність, врегульовано оренду земельних паїв з виплатою орендної плати в натуральній або грошовій формі. Остаточне закріплення ринкової структури земельних відносин відбулося з прийняттям в жовтні 2001 року нового Земельного кодексу України, якій визначає, що земля в нашій державі може перебувати у приватній, комунальній та державній власності [7, ст. 78].

Проблема користування землею в Україні зараз вирішується – понад 27 млн. га розпайоване між 7 млн власників. Однак володіння землею її власниками поки що обмежено. Володіння передбачає визначення суб'єктом юридичної або фактичної долі об'єкта власності і без можливості купівлі – продажу землі володіння не може бути повним. Разом з тим, в Україні до 01.01.2013 р. діє мораторій на ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення: власники земельних ділянок не мають права продавати їх, заборонено також внесення прав на землю в уставний фонд господарських товариств. Таким чином, інститут приватної власності на землю не отримує відповідної форми реалізації.

Становлення реального ринку землі в Україні передбачає створення публічного акціонерного товариства «Державний земельний банк». Згідно зі Статутом банк матиме

статутний капітал 120 млн грн., сто відсотків якого належить державі. Для формування статутного капіталу банку буде випущено 120 млн простих іменних акцій номінальною вартістю 1 гривня кожна [8]. Метою діяльності Банку є створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства, функціонування ринку земель, підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, переважно малого та середнього фермерського господарства, зміцнення та реалізація виробничого і торгового потенціалу сільського господарства, розвиток сільськогосподарського виробництва. В Україні всі операції із землею регулюватиме Державний земельний банк. До функцій банку належатиме управління землями державного значення, зокрема процедури приватизації, купівлі-продажу, обмін і здача їх в оренду. Основними напрямками діяльності Банку є ефективне управління землями державної власності, консолідація земель та розвиток бізнесу на селі за рахунок дешевих кредитів під заставу земельної ділянки. Передбачається, що ставка за цими кредитами повинна бути в середньому 8–9 відсотків річних, що удвічі менше, ніж у комерційних банках.

Після відміни мораторію на ринковий оборот земель сільськогосподарського призначення продаж земель державної та комунальної форм власності здійснюватиметься на земельних торгах. Проте у законодавстві не визначена чітка і зрозуміла процедура проведення цих торгів, порядок встановлення стартової ціни на земельну ділянку, не вказується на переважне право на землю орендарів земельних ділянок. Всі ці питання потребують негайного вирішення для створення умов щодо функціонування цивілізованого ринку землі в Україні.

У Росії земельна реформа почалася у 1991 році. Згідно з Земельним кодексом Російської Федерації від 25.10.2001 р. земля може бути у державній (федеральній) власності, у власності суб'єктів РФ, муніципальній власності і власності громадян та юридичних осіб [9]. Трансформація земельних відносин базувалася на приватизації землі з передачею її індивідуально-приватну та колективно-приватну власність. З 1 січня 2004 р. почалася приватизація земель сільськогосподарського призначення. Всі робітники, які були безпосередньо зайняті у сільському господарстві, отримали земельні паї. В результаті цих перетворень відбулася приватизація більшості сільськогосподарських земель – у приватну власність передано 170 млн га, що складає 85% сільськогосподарських угідь. Земельні паї дозволялося мати у довічному володінні з передачею у спадщину, дарувати, здавати в оренду, вносити у колективне господарство, обмінювати на інші земельні або майнові паї, отримувати земельну ділянку у натурі. Однак купівля – продаж або застава землі заборонялися. У 2008 р. приймається Закон РФ про обіг земель сільськогосподарського призначення, згідно з яким отримання громадянами та юридичними особами земель сільськогосподарського призначення, яка знаходиться у державній або муніципальній власності, можливе тільки на торгах (конкурсах, аукціонах), що фактично означало створення ринку землі. Іноземці та іноземні юридичні особи можуть користуватися землею сільськогосподарського призначення тільки на основі оренди [10].

Висновки. Отже, реформування земельних відносин у постсоціалістичних країнах має багато спільних рис. Для формування ринку землі необхідно визначити умови для приватизації земель, які чітко прописати у законодавстві, створити відповідну інфраструктуру, забезпечити справедливість при розподілі земель між робітниками аграрних підприємств. В Україні організація обігу земель сільськогосподарського призначення пов'язана з подальшим удосконаленням законодавства, у якому необхідно розв'язати проблеми проведення земельних торгів.

Список літератури: 1. Присяжнюк: «За два останні роки аграрний сектор України став лідером галузей економіки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agronews>.

in.ua/node/4734 2. Соціально-економічний розвиток України за 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua 3. Закон України від 30 січня 1992 р. «Про форми власності на землю». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua> 4. Указ Президента України від 10.11.1994 р. № 666/94 «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua> 5. Указ Президента України від 08.08.1995 р. № 721/95 «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua> 6. Указ Президента України від 03.12.1999 р. № 1529/99 «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua> 7. Земельний кодекс України: станом на 10 лютого 2005 року. – Х.: ПП «ПІНГВІНІ», 2005. – 96 с. 8. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2012 р. № 609 «Про створення Державного земельного банку». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua> 9. Земельный кодекс Российской Федерации от 25.10.2001 г. № 135-ФЗ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/earth/> 10. Закон Российской Федерации от 22.07.2008 г. № 141-ФЗ «Об обороте земель сельскохозяйственного назначения». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/12127542/2>.

*Ли Чао
провінція Хебей, г. Ланфан, КНР
Сладких И.А.
г. Харків, Україна*

О МЕСТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ В СФЕРЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ И РОССИИ

Развитие интернационального диалога Украины и Российской Федерации с дальневосточным регионом на уровне государственных институтов, промышленных комплексов и общественных объединений имеет многолетнюю историю. В этом году исполняется 20 лет дипломатическим отношениям между Украиной и КНР, которые продолжают развиваться. РФ рассматривает КНР не только как перспективных партнеров в бизнес-проектах и межкультурных общественных мероприятиях, но и как потенциальную угрозу своей территориальной целостности и государственного суверенитета. Несмотря на стандарты экономического развития и модели политического взаимодействия стран, тысячи юношей и девушек из КНР ежегодно прибывают на учебу в Украину и Россию.

Постановка проблемы. Сегодня страны постсоветского пространства занимают далеко не лидерские позиции на международном рынке образовательных услуг. Динамика современных миграционных процессов и массовость получения высшего образования способствуют увеличению количества иностранных студентов в Украине и России. Многочисленным является контингент студентов из Китая: согласно последним данным Министерства образования КНР, более 330 тыс. китайских граждан в 2011/2012 учебном году стали студентами зарубежных вузов. Ни одна страна в мире не отправила учиться за границу такого количества молодежи. Университеты Украины и России привлекают китайских студентов ценовой политикой контрактного обучения, по сравнению с США, странами Европы а также и с КНР. Интерес вызывает довузовское обучение языку (русс-